

УДК 343.2:124.5

ОЦІНОЧНІ ПОНЯТТЯ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ: АКСІОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД

Костянтин ОРОБЕЦЬ,

кандидат юридичних наук,

асистент кафедри кримінального права № 2

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

АНОТАЦІЯ

Статтю присвячено висвітленню поняття й особливостей застосування оціночних понять у кримінальному праві. З'ясовані деякі проблеми тлумачення оціночних понять у правозастосовній практиці. З позицій аксіологічного підходу обґрунтовані такі об'єктивні характеристики оціночних понять, як предмет оцінки; аксіологічна шкала; критерії оцінки; межі оцінки. Установлені етапи оцінювання кримінально-правових понять. Доводиться, що результатом такої правозастосовної діяльності має бути встановлення істини, до якої належить зміст оціночного поняття, а також віднесення або невіднесення конкретного явища до обсягу оціночного поняття на підставі визначення його порівняльної цінності чи антицінності.

Ключові слова: кримінальне право, оціночні поняття, аксіологічний підхід, суспільна небезпечність, цінність, антицінність.

EVALUATION CONCEPTS IN CRIMINAL LAW: AXIOLOGICAL APPROACH

Konstantyn OROBETS,

Candidate of Law Sciences,

Assistant at the Department of Criminal Law № 2

Yaroslav Mudryi National Law University

SUMMARY

The article is devoted to the coverage of the concept and features of the application of evaluative concepts in criminal law. Some problems of interpretation of valuation concepts in law enforcement practice are clarified. From the standpoint of the axiological approach, such objective characteristics of evaluation concepts as the subject of evaluation, axiological scale, evaluation criteria, evaluation limits are substantiated. The stages of evaluation of criminal law concepts are established. It is proved that the result of such law enforcement activities should be the establishment of truth, which includes the content of the concept of evaluation, as well as the attribution or non-attribution of a specific phenomenon in the scope of the valuation concept on the basis of determining its comparative value or anti-value.

Key words: criminal law, valuation concepts, axiological approach, social danger, value, anti-value.

CONCEPTE EVALUATIVE ÎN DREPTUL PENAL: O ABORDARE AXIOLOGICĂ

REZUMAT

Articolul este dedicat acoperirii conceptului și caracteristicilor aplicării conceptelor evaluative în dreptul penal. Sunt clarificate unele probleme de interpretare a conceptelor de evaluare în practica de aplicare a legii. Din punctul de vedere al abordării axiologice, sunt fundamentate astfel de caracteristici obiective ale conceptelor de evaluare ca subiectul evaluării; scară axiologică; criteriu de evaluare; limitele de evaluare. Se stabilesc etapele de evaluare a conceptelor de drept penal. Se dovedește că rezultatul unei astfel de activități de aplicare a legii trebuie să fie stabilirea adevărului căruia îi aparține conținutul conceptului de evaluare, precum și atribuirea sau neatribuirea unui anumit fenomen în sfera de aplicare a conceptului de evaluare în baza valoarea sa comparativă sau antivaloarea.

Cuvinte cheie: drept penal, concepte de evaluare, abordare axiologică, pericol social, valoare, antivaloare.

Постановка проблеми. Кримінальне право, як і будь-яка галузь права, закріплює і відображає у своєму змісті певне коло соціаль-

но-правових явищ. Для позначення таких явищ, що включаються у предмет кримінального права, отже, набувають специфічного кримінально-

правового змісту і значення, використовується понятійно-категоріальний апарат. Здебільшого у кримінальному праві використовуються категорії, поняття і терміни, які є суворо визначеними, мають чіткі (а нерідко – легальні) визначення, формалізовані ознаки, види, критерії, підстави тощо. І це виправдано, адже саме норми кримінального права, що отримують формальне закріплення у приписах кримінального закону, виступають найдієвішим правовим засобом боротьби з найбільш суспільно небезпечними діяннями та повинні максимально точно і повно відображати юридичні ознаки конкретних складів кримінальних правопорушень.

Водночас у деяких поняттях кримінального права здатні відобразитися не одне чи декілька явищ (або їхніх окремих показників), а ціла низка. Наприклад, кримінально карані порушення безпеки виробництва здатні призводити до нетотожних тяжких наслідків у вигляді фізичної, майнової, екологічної шкоди; істотна шкода, завдана незаконним зайняттям рибним, звіриним або іншим водним добувним промислом, за ст. 249 Кримінального кодексу (далі – КК) України може мати різні якісні (знищення місць нересту риби тощо) та кількісні (добування живих водних ресурсів у великих кількостях тощо) прояви тощо. У таких випадках у законі про кримінальну відповідальність є досить ускладненим або ж навіть неможливим формальне закріплення всіх ознак поняття чи вичерпного переліку проявів відповідного явища. Розв'язанням цієї проблеми є використання оціночних понять у кримінальному праві.

Проблеми оціночних понять тривалий період є предметом наукових досліджень. У різний час цій проблематиці присвячували свої роботи такі вчені, як: Я.М. Брайнін, С.І. Вільнянський, І.М. Гальперін, В.Є. Жеребкін, В.І. Касинюк, Е.М. Кісілюк, Р.С. Орловський, М.І. Панов, О.О. Пашенко, В.В. Пітецький, О.В. Смаглюк, О.В. Ус, Є.О. Фролов, С.О. Харитонов, С.Д. Шапченко й інші. Незважаючи на наявність значної кількості публікацій, ставлення до оціночних понять у різних науковців є неоднозначним – від заперечення потреби в їх застосуванні до обґрунтування перманентної доцільності. Тлумачення окремих із них також у багатьох випадках не збігається. Ці обставини загострюють проблему ґрунтовних досліджень оціночних понять, надають їм актуальності. Серед інших малодослідженим залишається аксіологічний аспект оціночних понять.

Метою статті є з'ясування поняття та характеристик оціночних понять у кримінальному праві з використанням аксіологічного підходу.

Виклад основного матеріалу. Щодо визначення оціночних понять та особливостей, які відрізняють їх від понять формально визначених, у літературі висловлені різні думки. Так, В.М. Кудрявцев зазначав, що зміст оціночних понять (ознак) значною мірою визначається правосвідомістю правозастосовувача з урахуванням вимог кримінального закону й обставин конкретної справи [1, с. 134]. Схожі думки висловлювалися А.В. Наумовим [2, с. 97], Є.О. Фроловим [3, с. 46]. На думку В.Є. Жеребкіна, оціночні поняття являють собою не визначені в законі, теорії чи в судовій практиці терміни правової науки [4, с. 7]. О.С. Степанюк визначає оціночне поняття кримінального закону як поняття, що міститься у кримінально-правовій нормі та конкретизується правозастосовувачем у кримінально-правовій оцінці фактів, які детермінують застосування норми кримінального закону [5, с. 200]. О.О. Семчик розуміє оціночні поняття як нормативні положення, встановлені в найбільш загальному вигляді із вказівкою на сутнісні характеристики та якості певного правового явища, зв'язки між правовими явищами та процесами, завдяки чому вони не мають однозначного розуміння чи розгорнутого значення, а тому передбачають необхідність їх оцінки суб'єктами, що застосовують ці положення з певною мірою власного переконання та розсуду (дискреції) [6, с. 220]. М.І. Панов підкреслює, що оціночні поняття характеризуються невизначеністю, відсутністю однозначних, чітких і суворо визначених у законі ознак [7, с. 347]. О.В. Ус пропонує детальне визначення оціночного поняття (ознаки) кримінального закону як частково або повністю неконкретизованого у КК або в іншому нормативно-правовому акті поняття (ознаки), яке містить не його цілісну характеристику, а лише деякі властивості такого поняття, встановлення змісту якого здійснюється у процесі застосування кримінально-правової норми на підставі сукупності об'єктивних і суб'єктивних чинників, зважаючи на приписи кримінального закону й усталену судову практику, а його застосування пов'язане з необхідністю здійснення правозастосовувачем самостійного оцінювання конкретного випадку в межах наданих йому дискреційних повноважень [8, с. 64].

Наведені вище погляди відтворюють основні особливості оціночних понять. Водночас потрібно наголосити, що в цій статті предметом дослідження виступають саме оціночні поняття, які охоплюють оціночні ознаки окремих правопорушень, проте не вичерпуються ними, і позначаються через відповідні (оціночні) терміни. Окрім того, досліджуючи оціночні поняття у кримінальному праві, на нашу

думку, варто виходити з того, що, незважаючи на відсутність вичерпного переліку формалізованих ознак, оціночні поняття завжди відображають соціально значущі (суспільно небезпечні або суспільно корисні) явища загалом або окремі аспекти соціально значущих явищ. Причому пошук, подальше віднесення або невіднесення тих чи інших явищ до певного оціночного поняття є складовою частиною їх пізнання, що здійснюється у процесі правозастосовної діяльності. Кількість явищ, які об'єднуються й позначаються оціночними поняттями, є вельми значною, що свідчить про досить високий рівень узагальненості останніх, їх відносно широкий обсяг та вузький зміст (зменшення кількості основних і сутнісних ознак) [7, с. 353].

На підставі аналізу різноманітних наукових дефініцій можна запропонувати власне розуміння оціночних понять у кримінальному праві як понять, ознаки яких цілком або частково формально не визначені, у зв'язку із чим з'ясування змісту таких понять і віднесення соціально значущих явищ до їх обсягу здійснюються правозастосовувачем з урахуванням приписів закону, матеріалів слідчо-судової практики та досягнень кримінально-правової науки.

Проблемою, яка ускладнює встановлення змісту оціночних понять, є те, що поняття, які позначаються в законодавстві тим самим терміном, зазвичай мають різний зміст. Наприклад, згідно з абз. 3 п. 11 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» від 23 грудня 2005 р. № 13 поняття стійкості як ознака організованої групи охоплює здебільшого прояви внутрішньої стійкості, оскільки набуття такою групою поряд з іншими ознаками зовнішньої стійкості зазвичай свідчить про те, що ця група трансформувалась у злочинну організацію. Тож критерії оцінки стійкості організованої групи та злочинної організації є різними [9, с. 73]. За зовнішнім (об'єктивним) проявом та внутрішнім (психічним) ставленням до них тяжкі наслідки, заподіяні внаслідок неналежного виконання професійних обов'язків медичним або фармацевтичним працівником (ст. 140 КК України), і тяжкі наслідки терористичного акту (ч. 2 ст. 258 КК) – зовсім різні поняття. Тому в кожному випадку на практиці надзвичайно важливо встановити, у зв'язку з яким саме більш широким поняттям використовується конкретне оціночне поняття. Звичайно, бажано, щоб однакові законодавчі терміни мали тотожне значення, проте в разі оціночних понять це далеко не завжди є можливим. На це звертає увагу С.О. Харитонов і пропонує в законотворчій діяль-

ності у кримінальних правопорушеннях, схожих один з одним за об'єктивними та суб'єктивними ознаками, керуватися принципом однакового змістовного наповнення оціночних понять, які відображені як суспільно небезпечні наслідки [10, с. 235].

Одним з основних підходів, що можуть використовуватися в дослідженнях оціночних понять, є аксіологічний, оскільки предметом вивчення аксіології вважаємо цінності, оцінки й істину [11, с. 223–224], філософські положення про які цілком можуть бути екстрапольовані на сферу кримінального права. З погляду аксіологічного підходу оцінювання кримінально-правового поняття під час правозастосовної діяльності – це процес визначення цінності або антицінності певного соціального явища, характеристики якого відображені в оціночному понятті, крізь призму свідомості правозастосовувача. Результатом цього процесу є віднесення або невіднесення соціального явища до обсягу оціночного поняття. Н.В. Касіяненко зауважує, що правова оцінка завжди є аксіологічною, тобто передбачає співвіднесення будь-якого об'єкта, що оцінюється, з особистісною системою цінностей суб'єкта правозастосування [12, с. 118–119]. Інакше кажучи, у підставі встановлення змісту оціночного поняття наявні два моменти – суб'єктивний (правосвідомість уповноважених осіб органів правозастосування) і об'єктивний (певний критерій, стандарт оцінки) [13, с. 167]. Через це результат оцінки може бути істинним або хибним. Якщо результат хибний – він повинен бути предметом перегляду, зміни або скасування (наприклад, перегляд обвинувального вироку судом вищої інстанції).

Виходячи з аксіологічного підходу, пропонуємо під час дослідження оціночних понять брати до уваги такі характеристики:

1. Предмет оцінки – це «система координат», у якій здійснюється встановлення справжнього змісту того чи іншого оціночного поняття. Цей зміст, як уже зазначалося, завжди має чітку «прив'язку» до більш широкого поняття, що характеризується через поняття оціночне, наприклад: стійкість організованої групи (ч. 3 ст. 28 КК України), стійкість злочинної організації (ч. 4 ст. 28 КК), грубість порушення законодавства про працю (ст. 172 КК), грубість порушення угоди про працю (ст. 173 КК), грубість порушення громадського порядку (ст. 296 КК), істотна шкода здоров'ю потерпілого, спричинена внаслідок неналежного виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей (ч. 1 ст. 137 КК) тощо. Отже, зміст оціночного поняття може бути встановлений лише в контексті ширшого поняття (певної форми співучасті, конкретного кри-

мінального правопорушення тощо) як його показник. Ця вимога логічно впливає із системності кримінального права та закону.

2. Кількісні та (або) якісні критерії оцінки поняття, які і дають можливість у своїй сукупності або окремо робити аргументований (правильний, істинний) висновок про наявність або відсутність у відповідного явища певної соціальної значущості (з позицій аксіологічного підходу – цінності або антицінності), яка б відповідала змісту оціночного поняття. Ці критерії, по-перше, повинні бути сталими, об'єктивними й досить загальними, щоб уможливити включення різноманітних (зокрема й нових) явищ в обсяг одного й того самого оціночного поняття. Вони не можуть змінюватися залежно від умов конкретної ситуації, інакше це б порушувало вимогу одноманітності застосування кримінального закону, відкривало шлях для свавілля правозастосовувачів. Так само вони не можуть бути занадто узагальненими: їхня абстрактність допускається до тієї міри, яка гарантуватиме можливість об'єктивно й відповідно до положень КК України встановлювати наявність підстав для застосування конкретної кримінально-правової норми [14, с. 180]. По-друге, критерії повинні виступати тими стандартними ознаками, які дозволяють об'єднувати схожі за своєю цінністю або антицінністю явища в один клас. У кінцевому підсумку критерії оціночних понять є ознаками, що визначають однорідність тих чи інших явищ [7, с. 355]. По-третє, на цих критеріях ґрунтується істинність висновку правозастосовувача, отже, й вони самі можуть бути визнані правильними або помилковими. Тому, як відзначають у літературі, підстава для оцінки конкретного діяння у процесі застосування оціночних понять може бути об'єктивно перевірена та контрольована ззовні (В.Є. Жеребкін) [4, с. 15]; об'єктивно наявні запобіжники, використання яких дає змогу уникнути свавілля та порушення режиму законності в застосуванні оціночних понять (О.О. Пащенко) [15, с. 169].

3. Аксіологічна шкала, через показники якої оцінюються явища, здійснюється їх ціннісний «вимір». Таким способом може бути визначений як абсолютний статус будь-якого об'єкта, який виражається категоріями «добре», «погано» і «байдуже», так і відносний – за допомогою порівняльних категорій «краще», «гірше» та «рівнозначно» [16, с. 264]. Терміни для позначення оціночних понять, як-от, наприклад, «суспільна небезпечність», «істотна шкода», «велика шкода», «тяжкі наслідки» тощо, мають чітко виражену ціннісну забарвленість і обумовлюють можливість порівняльного аналізу за аксіологічною шкалою.

4. Межі оцінки, що визначаються рівнем суспільної небезпечності (або суспільної користі) явища, яке відображене у відповідному понятті. Наприклад, у разі використання оціночного поняття «тяжкі наслідки» для відображення кваліфікуючої (особливо кваліфікуючої) ознаки складу відповідного кримінального правопорушення рівень суспільної небезпечності такого кримінально протиправного діяння повинен бути більш високим, ніж рівень суспільної небезпечності цього ж кримінального правопорушення, що має простий (основний) або кваліфікований (якщо йдеться про особливо кваліфікуючу ознаку, виражену через оціночне поняття) склад.

Хоча оціночні поняття і не мають чітко визначених у законі меж [7, с. 353], саме положення кримінального закону повинні виступати фундаментом, необхідним для розкриття їхнього змісту й обсягу. Скажімо, для оціночного поняття «суспільна небезпечність», яке відображає матеріальну ознаку кримінального правопорушення, нижньою межею (мінімальним рівнем) буде завдання істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі, що зазначено в ч. 2 ст. 11 КК України. Поняття «тяжкі наслідки» у ч. 2 ст. ст. 271–275 КК України передбачає фактичне завдання більшої шкоди, ніж «шкода здоров'ю потерпілого», що закріплена як суспільно небезпечний наслідок кримінального правопорушення в ч. 1 відповідних статей. Тяжкі наслідки, які були завдані внаслідок учинення терористичного акту (ч. 2 ст. 258 КК України), не охоплюють загибель людини (ч. 3 ст. 258 КК).

Окрім приписів закону про кримінальну відповідальність, визначення меж оціночних понять правозастосовувачем має ґрунтуватися на положеннях інших нормативно-правових актів, матеріалах слідчо-судової практики та досягненнях кримінально-правової науки. Так, у встановленні «грубості» порушення громадського порядку в разі хуліганства (ст. 296 КК України) до обсягу цього оціночного поняття не можуть бути включені дії, що визнаються адміністративним правопорушенням згідно зі ст. 173 «Дрібне хуліганство» Кодексу України про адміністративні правопорушення (нецензурна лайка у громадських місцях, образливе чіпляння до громадян тощо).

Серед матеріалів судової практики особлива роль належить практиці Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ). Зокрема, у рішенні у справі «Лійвік проти Естонії» було визнано неправомірним засудження заявника за зловживання посадовим становищем у зв'язку з тим, що тлумачення ст. 161 КК Естонії (а точніше, оціночного поняття

«значна шкода») передбачало застосування занадто широких понять та нечітких критеріїв, які не відповідали вимогам Європейській конвенції про захист прав людини та основоположних свобод [17]. Виходячи із зазначеного рішення ЄСПЛ, оціночні поняття кримінального права, які не знайшли достатньої конкретизації ні у КК, ні в узагальненнях судової практики, не можуть використовуватися законодавцем [18, с. 68–69]. Окрім судової практики, велике значення для встановлення змісту оціночних понять може мати слідчо-прокурорська (досудова) практика, роль якої часто недооцінюють [19, с. 210–211].

Додатковим підґрунтям під час з'ясування змісту оціночних понять можуть виступати результати наукових досліджень у галузі кримінального права, однак, на наш погляд, може йтися лише про такі наукові положення, що є загально-визнаними або принаймні визнаними більшістю вчених та мають досить широку емпіричну базу у вигляді матеріалів судової практики (прикладом можуть бути коментарі КК, навчальні посібники із кримінального права чи кваліфікації кримінальних правопорушень).

Отже, не можна не погодитися з думкою О.В. Ус про те, що під час застосування кримінально-правових норм, які містять оціночні поняття, не може бути абсолютної свободи розсуду правозастосовувача, а межі визначення змісту цих понять визначаються основними принципами, загальними поняттями кримінального права, об'єктивними характеристиками відповідного діяння, ознаками оціночного поняття, що наведені в законі, приблизними переліками й орієнтирами, що надаються у кримінально-правовій науці та слідчо-судовій практиці [8, с. 64].

Насамкінець відзначимо, що застосування оціночних понять кримінального права у правозастосовній практиці, як уявляється, повинно здійснюватися у три етапи. На першому з них відбуваються пошук і обґрунтування змісту оціночного поняття, що потребує окреслення предмета і критеріїв оцінювання. На другому етапі здійснюється аналіз обставин конкретної справи, на підставі якого певне явище визнається цінністю або антицінністю, за допомогою аксіологічної шкали порівнюється з визначеними критеріями («стандартом») оціночного поняття, після чого воно включається (або не включається) до обсягу досліджуваного оціночного поняття. Нарешті, на третьому етапі аргументований висновок підлягає належному оформленню у процесуальному документі. Оцінювання правозастосовувача має свої межі незалежно від етапу його здійснення.

Висновки. Підбиваючи підсумки проведеного дослідження, зазначимо, що загалом застосування оціночних понять у кримінальному праві не виключає вимог визначеності закону, точності кримінально-правових приписів, а є вимушеним винятком для тих ситуацій, коли існує необхідність об'єднати одним комплексним поняттям, хоча і не тотожні, однак подібні (однорідні) за певними ознаками соціально значущі явища. Кількість таких винятків у КК України не повинна бути невинуватеною великою. З'ясування змісту оціночних понять у кожному конкретному випадку не може бути свавільним, залежати лише від правосвідомості правозастосовувача, адже в основу цього процесу мають бути покладені об'єктивні характеристики. Зокрема, у цій публікації із застосуванням аксіологічного підходу у кримінальному праві виділені такі з них, як: предмет оцінки; аксіологічна шкала «виміру»; критерії оцінки; межі оцінки правозастосовувача. Результатом такої правозастосовної діяльності має бути встановлення істини, якою є, по-перше, справжній зміст (ознака чи сукупність ознак) оціночного поняття, по-друге, віднесення або невіднесення конкретного явища до обсягу оціночного поняття на підставі визначення його порівняльної цінності чи антицінності.

Проблематика оціночних понять, безумовно, потребує активізації наукових досліджень, розроблення таких підходів, які б дозволили раціонально закріплювати в законі про кримінальну відповідальність оціночні поняття, забезпечити його відносну стабільність, яка в Україні нині, на жаль, відсутня. Водночас вищою судовою інстанцією мають бути вироблені чіткі і зрозумілі критерії цих понять, чим створена належна база одноманітності застосування кримінального закону.

Список використаної літератури:

1. Кудрявцев В. Н. Общая теория квалификации преступлений. Москва : Юридическая литература, 1972. 352 с.
2. Наумов А.В. Применение уголовно-правовых норм (по материалам следственной и прокурорско-судебной практики). Волгоград : Высшая следственная школа МВД СССР, 1973. 176 с.
3. Фролов Е.А. Стабильность закона и соотношение формально-определенных и оценочных понятий в уголовном праве. *Проблемы советского уголовного права и криминологии* : сборник ученых трудов. Свердловск : Издательство Свердловского юридического института, 1973. Вып. 28. С. 37–47.
4. Жеребкин В.Е. Оценочные понятия права : лекция. Харьков : Изд-во ХЮрИ, 1976. 16 с.
5. Степанюк О.С. К вопросу о формулировке определения оценочного понятия уголовного закона. *Научные ведомости*

сти Белгородского государственного национального исследовательского университета. Серия «Философия. Социология. Право». 2007. № 9 (40). Вып. 2. С. 195–201.

6. Семчик О.О. Сучасні концепції оціночних понять у праві: до постановки питання. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. Серія «Право». 2012. Вип. 1. С. 215–221.

7. Вибрані праці з проблем правознавства / упоряд. : В.І. Борисов та ін. Харків : Право, 2020. 1160 с.

8. Ус О.В. Кваліфікація злочину, склад якого містить оціночну ознаку. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2018. Вип. 2. Т. 2. С. 63–67.

9. Орловський Р.С. Оціночні поняття в законодавчій регламентації інституту співучасті. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія «Юридичні науки». 2014. Вип. 3. Т. 3. С. 70–74.

10. Харитонов С.О. Тяжкі наслідки як оціночне поняття та їх визначення у кримінально-правових нормах. *Забезпечення правопорядку в умовах коронакризи* : матеріали панельної дискусії IV Харківського міжнародного юридичного форуму, м. Харків, 23–24 вересня 2020 р. / редкол. : В.Я. Тацій та ін. Харків : Право, 2020. С. 232–237.

11. Оробець К.М. Аксіологічний підхід у кримінальному праві: зміст та значення. *Підприємництво, господарство і право*. 2016. № 12. С. 222–226.

12. Касияненко Н.В. К вопросу об оценочно-правовых понятиях. *Научные чтения памяти профессора В.И. Семенкова* : сборник материалов Республиканской научно-практической конференции с международным участием, Минск, 7 декабря 2017 г. Минск : Нац. центр законодательства и правовых исследований Респ. Беларусь, 2017. С. 116–119.

13. Кісілюк Е.М., Смаглюк О.В. Особливості застосування оціночних понять у кримінальному законодавстві України. *Юридичний вісник*. 2018. № 1. С. 166–170.

14. Драч Д.Л. Оціночні поняття в кримінальному праві: проблеми визначення та перспективи застосування.

Юридичний науковий електронний журнал. 2020. № 6. С. 179–181. URL: http://lsej.org.ua/6_2020/46.pdf (дата звернення: 25.10.2021).

15. Пащенко О.О. Соціальна зумовленість використання оціночних понять у кримінальному праві. *Право і суспільство*. 2016. № 3. С. 165–171.

16. Белобородова А.В. Позиция безразличия на аксиологической шкале среди оценочных понятий хорошо/плохо (на примере русских и английских фразеологизмов, репрезентирующих концепт «Безразличие»). *Вестник Челябинского педагогического университета*. 2010. № 7. С. 263–270.

17. Справа «Ліівік проти Естонії» (“Liivik v. Estonia”). URL: [https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:\[%22001-126164%22\]](https://hudoc.echr.coe.int/fre#%22itemid%22:[%22001-126164%22]) (дата звернення: 25.10.2021).

18. Хім'як Ю. Оціночні кримінально-правові поняття та вимога визначеності закону у рішеннях Європейського суду з прав людини. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2011. № 2. С. 65–70.

19. Пісна Н.В. Значення практики для встановлення змісту оціночних понять у кримінальному праві України. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Серія «Юридична». 2011. № 1 (2). С. 202–212.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРА

ОРОБЕЦЬ Костянтин Миколайович – кандидат юридичних наук, асистент кафедри кримінального права № 2 Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого;

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR
OROBETS Kostiantyn Mykolaiovych –
Candidate of Law Sciences, Assistant at the
Department of Criminal Law № 2
of Yaroslav Mudryi National Law University;
orobets2012@i.ua